

foto's Ido Borkent

Kloempen helpen kleine bosbezitters bij het bosbeheer

Als je niet weet wat het is, ziet het er voor een toevallige wandelaar wat raar uit. Midden in het bos staat een groepje, het blijken er altijd veertig te zijn, jonge boompjes. Goed ingepakt en beschermd tegen vraat- en veegschade met plastic kokers of dicht gaas. Midden in de groep staat een stevige paal, meestal van Robinia-hout met een blauwgekleurde ring en tweeplaatjes met wat codes. In het Vlaamse bos, iets ten zuiden van Turnhout, kun je inmiddels 1400 van dit soort bomengroepjes vinden. Elk groepje bestaat uit veertig exemplaren van dezelfde soort. Er zijn zo groepjes Douglas, wintereik, kriek, winterlinde, kastanje, beuk te vinden. We hebben hier te maken met 1400 kloempen en Jan Seynaeve, Jef Mertens en Jef Aerts vertellen waarom ze hier in 2012 begonnen zijn met de aanleg van deze kloempen.

— Geert van Duinhoven en Ido Borkent (redactie)

Vlaamse bosgroep weet impasse te doorbreken met teelt van kwaliteitshout bij kleine bouseigenaren

> Het idee van de kloempen is ontstaan bij de bosgroep Zuiderkempen waar een enorm versnipperd bouseigendom is. Het gemiddeld bosbezit is kleiner dan 1 ha. Omdat het zulke kleine stukjes zijn, veel eigenaren er nauwelijks binding mee hebben, en het voor veel eigenaren te duur is om veel onderhoud te plegen, lag veel van het bos er verwaarloosd bij. De bossen hebben weinig structuur en weinig variatie in boomsoorten. Jan Seynaeve: “Als wij bij die mensen kwamen, zeiden ze vaak wel dat ze iets met hun bos wilden, maar het mocht meestal niets kosten. En het beheer moest eigenlijk ook het liefst meteen wat opleveren

door houtoogst. In het begin beperkte het beheer zich tot dunnen en bestrijden van Amerikaanse vogelkers. Sommige eigenaars vraagden subsidies voor een vlaksgewijze aanplanting. We merkten op dat er na het aanplanten weinig of geen geld over was voor verzorging en wildbescherming met alle gevolgen van dien. De bosperceeltjes waren bovendien dermate klein dat bouseigenaars geen zin hadden in grote kappingen omdat ze dan geen bos meer hadden.

Verzorging

Er was volgens Seynaeve dus allereerst een kapstok nodig om het bosbeheer aan op te hangen. Rendabele en weerbare bossen, werd het motto van de Bosgroep. Ingrepen zouden voortaan moeten bijdragen aan vier principes: een grotere biodiversiteit, veel variatie, een gezonde bodemontwikkeling en kwaliteitshout. “En omdat grote kappingen en vlaksgewijze aanplanten moeilijk werkbaar was, hebben we het idee van de kloempen bedacht: aanplant van kleine groepjes bomen met een individuele plantafstand van 1 meter om op deze wijze kwaliteitshout te produceren, variatie in het bos te brengen, biodiversiteit te stimuleren en de bodem te verbeteren. Van elke kloemp moet uiteindelijk een enkele boom uit-

groeien tot een toekomstboom. Tussen aanplant en het omslagpunt gaan we steeds verder kiezen en houden we zo lang mogelijk een aantal opties over. Langzamerhand verzorgen we alleen nog vier, drie, twee en tot slot de ene toekomstboom nog. De andere bomen zorgen gedurende de eerste jaren voor een natuurlijke begeleiding en stamreiniging. Alle veertig exemplaren worden individueel beschermd met een koker of gaas. Seynaeve: "Nu komt het er op aan om de kloemp goed te verzorgen. We zouden dat kunnen uitbesteden maar hebben er voor gekozen om met vrijwilligers te gaan werken. Zo heeft elke kloemp een 'peter', iemand die een aantal kloempen onder zijn hoede heeft en de nodige Eerste Hulp bij Bos in Opgroei (EHBO) verlenen. Zij kijken jaarlijks of de topscheut voldoende vrij staat totdat de boompjes boven de concurrerende vegetatie zijn uitgegroeid. Ze breken, knippen, knikken of trekken de mogelijke concurrentie uit de grond. Ook controleren ze de wildbescherming. Als deze peters menen dat er een grotere klus te doen is in de kloemp, rapporteren ze dat bij de Bosgroep. Die klus plannen we dan in en daar gaan we afhankelijk van de urgentie met een werkploeg

zijn, anders ligt er plastic poeder in je bos, en dat wil je niet." Jan Seynaeve heeft zelf het begrip kloemp bedacht, net als de hele werkwijze. Eigenlijk is het dus nog steeds een groot experiment waarin ook de beheerder nog steeds van leert. Zo staan we bij een kloemp van Douglas van twee jaar oud. Een groot deel van de aanplant heeft een verdroogde top, andere exemplaren komen al niet meer boven de kokers uit. Dit werkt dus misschien toch niet goed met deze kokers. Te warm geweest in de zomer? Te droog? "Ook hebben we in het begin hier en daar iets te enthousiast een kloemp aangelegd terwijl er op tien meter afstand een mooie toekomstboom staat. Daarom kijken we nu eerst kritischer in het bos of er geen natuurlijke toekomstbomen zijn of een interessante plek met natuurlijke verjonging en als dat echt niet het geval is, kunnen we een kloemp aanplanten. Samen met de eigenaar kijken we dan welke soort op die plek het meest geschikt is." En zo passeren we een kloemp van beuken (die geen wildbescherming nodig heeft), een winterlinde kloemp (mede bedoeld als bodemverbeteraar), een van kers (die er prachtig bij staat en waar het moeilijk kiezen

Kloemp

Kloemp is afgeleid van de Duitse bosbouwterm Klump: een klein groepje bomen. Jan Seynaeve vond het woord kloemp wel toepasselijk voor zijn concept. Een nog niet bestaand woord, kort en krachtig. Inmiddels is er kloempenbier, geboortekloemp, kloempvrijwilligers, kloempbos, kloempenpaal. Steeds meer bosgroepen in Vlaanderen gebruiken de aanpak van Seynaeve. Vooral in zeer kleinschalig bosbezit en als er voldoende vrijwilligers zijn werkt de aanpak goed.

over de kloempen. Inmiddels zijn duizenden mensen uit de omgeving al ergens een keer geholpen bij de aanleg van een of meerdere kloempen. Er zijn verenigingen, overheden, clubs die een 'eigen' kloemp willen aanleggen. Er zijn geboortekloempen waar jonge ouders samen een kloemp aanleggen voor hun kinderen. Waarbij ze dan niet elk een eigen boom krijgen maar samen één

V.l.n.r.: Jef Mertens, Jan Seynaeve, Geert van Duinhoven en Jef Aerts

van vrijwilligers (de EHBO-ploeg) naar toe. We hebben inmiddels ongeveer veertig vrijwilligers die zich min of meer regelmatig inschrijven op klusdagen."

Peters

Jef Mertens en Jef Aerts zijn beide peters van een aantal kloempen. Ze laten een grote Excel-lijst zien waarop 'hun' kloempen zijn gearceerd. In het veld neemt Jef Aerts, die zelf ook eigenaar is van een aantal bospercelen, zijn taak meteen serieus. Hij bekijkt de toppen, overlegt met Jan Seynaeve of die dubbele top er al dan niet uit moet en of hij die zuiger kan laten zitten of niet. De nevenstaande Amerikaanse vogelkers knikt hij bijna automatisch om. Jef moet ook beoordelen of de wildbescherming nog goed functioneert. Waar we vandaag in het bos lopen, zijn ze nog goed, maar hij vertelt over een verkeerde batch van de Tubex-kokers en die verkrummen al na een paar jaar. "Dan moet je echt zorgen dat ze op tijd weg

zal worden) en een van de eerste kloempen waar de beuken inmiddels boven de drie meter rijken en binnenkort echt gekozen zal moeten worden.

Betrokkenheid

Heeft deze aanpak een positief effect op de betrokkenheid van de eigenaars? Worden ze nu lid van de bosgroep en gaan ze aan de slag met beheer? "Zeker, we hebben steeds meer leden. Het lidmaatschap kost de mensen dan ook niets. Met de leden gaan we het bos in en bekijken we wat de mogelijkheden zijn. Besluiten ze tot een omvorming, dan pas komen er voor hen kosten bij kijken. Een kloemp, helemaal aangelegd en verzorgd door vrijwilligers kost ongeveer 300 euro. Van de opbrengst van het hout dat vrijkomt, gaat 15 procent naar een investeringsfonds van de bosgroep. Daar kunnen wij dan extra activiteiten van organiseren en onze vrijwilligers een vergoeding betalen." Niet alleen bouseigenaren zijn enthousiast geraakt

mooie toekomstboom. Want ook na dertig, veertig of vijftig jaar staat er dan een eigen boom voor de groep kinderen. Dus hoewel betrokkenheid niet expliciet in de doelstellingen staat, is het wel een heel erg groot effect bij deze aanpak.

Kloempenbier

Op het eind van de excursie krijgen wij een mooi flesje kloempenbier mee. Dit speciale bier krijgen ook de bouseigenaren als ze besluiten om met de Bosgroep aan de slag te gaan met kloempen. Vrijwilligers krijgen het, andere partners. Dus niet alleen het bosbeheer, maar ook de maatschappelijke verankering en de marketing is hier in dit deel van Vlaanderen heel goed op orde.<

redactie@vakbladnl.nl